Kumbrisk

«Kumbrisk» kan også referere til Cumbria.

Kumbrisk	
Region	Cumbria
Utdødd	11.–12. århundre
Lingvistisk klassifikasjon	Indoeuropeisk Keltisk Øykeltisk Brytonisk **Kumbrisk**
Språkkoder	
ISO 639-3	`xcb`
Portal: Språk	

Kumbrisk (engelsk betegnelse *Cumbric*) var et brytonisk keltisk språk som var sentrert i Cumbria (derav navnet) og ble snakket på lavlandet syd i Skottland og helt ned til Manchester i England. Området ble tidligere i oldtiden referert til som *Y Gogledd Hen*. Kumbrisk ble tidligere omtalt som nordwalisisk og kornisk språk som sydwalisisk (eller vestwalisisk). Språkene var derfor meget like.

De gammelbrittonske dialekter begynte å bli delt i egne språk på 500-tallet og kumbrisk som eget språk var allerede utdødd på 1000-tallet, eller kanskje så sent som på 1200-tallet. På denne tiden er det mulig at kumbrisk hadde grammatikalsk bevegd seg ganske langt vekk fra walisisk, og utviklet seg til en eget, ikke-forstålig tunge. Det er mulig at kumbrisk på høyden av sin utbredelse ble talt av rundt 30 000 mennesker.

De største problemer som dagens lingvister har med språket er at kumbrisk kan ha vært en ren dialekt av walisisk og stort sett ikke forskjellig. De gamle, nordbritiske kongedømmene Rheged, Strathclyde, Elmet og Gododdin snakket alle gammelwalisisk, men på et tidspunkt mener mange lingvister ble denne tungen forskjellig og uforståelig for walisiske ører.

Innhold

Lingvistiske bevis
Tall
Skotske ord av mulig kumbrisk opprinnelse
Rekonstruksjoner
Litteratur

Lingvistiske bevis

Selv om språket er vært utdød i mange århundrer er det fortsatt mulig å spore enkelt ord den dag i dag. På 1800-tallet og 1900-tallet kan måten man telte sauer og ikke minst måten barn hadde telling basert på å rime med tallene i nordlige England og sydlige Skottland ha spor av kumbrisk: sammenlign *Yan, Tan, Tethera, Methera, Pimp* med gammelwalisisk *Un, Dou, Tri, Petwar, Pimp*.

Mer konkrete bevis på eksistensen av kumbrisk eksisterer i stedsnavn lengst nord i England og sør i Skottland, personnavn av Strathclyde-briter i skotske, irske og angelsaksiske kilder og noen få kumbriske ord som overlevde inn i høymiddelalderen i sørvestlige Skottland som juridiske begrep.

Det meste av det kumbriske språkets opprinnelse og karakter er fortsatt et mysterium. Med unntak fra flere betydningsfulle latinsk observerende tekster og stedsnavn, er språket udokumentert. Det som er kjent er at språket var brytonisk keltisk, mest sannsynlig utviklet fra nordlig gammelwalisisk, og utviklet seg gradvis unna kornisk. På grunn av stedsplasseringen ved at kumrisktalende har ligget i et område omgitt av andre etniske grupper har ord fra gælisk og norrøne språk beriket språket.

Tall

*	Keswick	Westmorland	Eskdale	Millom	High Furness	Wasdale	Teesdale	Swaledale	Wensleydale	Ayrshire
1	yan	yan	yaena	aina	yan	yan	yan	yahn	yan	yinty
2	tyan	tyan	taena	peina	taen	taen	tean	tayhn	tean	tinty
3	tethera	tetherie	teddera	para	tedderte	tudder	tetherma	tether	tither	tetheri
4	methera	peddera	meddera	pedera	medderte	anudder	metherma	mether	mither	metheri
5	pimp	gip	pimp	pimp	pimp	nimph	pip	mimp(h)	pip	bamf
6	sethera	teezie	hofa	ithy	haata	-	lezar	hith-her	teaser	leetera
7	lethera	mithy	lofa	mithy	slaata	-	azar	lith-her	leaser	seetera
8	hovera	katra	seckera	owera	lowera	-	catrah	anver	catra	over
9	dovera	hornie	leckera	lowera	dowa	-	horna	danver	horna	dover
10	dick	dick	dec	dig	dick	-	dick	dic	dick	dik
15	bumfit	bumfit	bumfit	bumfit	mimph	-	bumfit	mimphit	bumper	-
20	giggot	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tall viser en likhet til hverandre, og vanligvis gått videre i populær etymologi (dvs. hvor et ord eller frase endrer mening) eksempelvis mønstre som rimer, som *yan*, *tan* eller *leetera*, *seetera*. I noen tilfeller har det også skjedd et skifte, som i distriktet Ayrshire hvor *seetera* betyr syv har fått meningen seks i Keswick.

Det kumberiske nummersystemet har gitt vekst til hyrdesjargong med *Yan Tan Tethere* som brukes når man teller sauer.

Skotske ord av mulig kumbrisk opprinnelse

Det er ikke alltid lett å skille ut mulige piktiske lånord fra det som kan komme fra kumbrisk språk. Slik lånord kan ha kommet fra begge, men siden gælisk også er et keltisk språk vil det uansett ha delt mye av ordforrådet til kumrisk språk.

- **Bach** – Kuruke, walisisk *bawch*, gælisk *buadhar*
- **Baivenjar** – Slem fyr, walisisk *bawyn*
- **Brogat** – En type brød, walisisk *bragod* (også funnet i Chaucer)
- **Coble** – En small og flat båttype (også i nordøstlige England), beslektet med walisisk *ceubal* og latin *caupulus*
- **Crag** – Stein, enten fra brytonisk *craig* eller gælisk *creag*
- **Croude** (Gaelic: **Cruit**) – En type liten harpe, i motsetning til clarsach
- **Croot** – En liten gutt, walisisk *crwt*
- **Galnes** – weregeld, eller bot for mord, walisisk *galanas*
- **Linn** – Basseng i en elv; foss, enten fra brytonisk *llyn* eller gælisk *linne*
- **Lum** – velkjent skotsk ord for skorstein, kanskje walisisk *llumon*
- **Pen** – spiss kjegleformet fjell, sammenlign med "Ben" (gælisk: *beinn* sannsynligvis av piktisk opprinnelse)
- **Poll** – Et basseng, enten fra brytonisk *pwll* eller gælisk *poll*
- **Vendace** – Fisk fra Lochmaben, sannsynligvis tilsvarende med Gwyniad

Rekonstruksjoner

Rekonstruerte beslektede ord i språket teller kun rundt femti ord, og den keltiske kulturen i nordvestlige Skottland har lenge vært totalt glemt. Til tross for dette har flere former «gjenoppvekkede» kumbriske språkforsøk vært i støpeformen. Ett av disse har ikke skilt seg stort fra gammelwalisisk, mens andre konstruksjoner har vært hypotetiske egne språk som representerer hvordan språket kunne ha vært om det ikke hadde dødd ut.

Under er en liste av ord som eksisterer fortsatt i fortelling og slang på landsens Cumbria inn i vår tid.

Cumbric	Norsk	Welsh
Avan	Elv	Afon
Carou	Øl	Cwrw
Cath	Katt	Cath

Clyn	Innsjø	Llyn
Devyd	Sau	Dafad
Dor	Vann	Dwr
Eclus	Kirke	Eglwys
Flod	Blomst	Blodyn
Hetty	I dag	Heddiw
Kestel	Festning	Castell
Key	Hund	Ci
Pasc	Fisk	Pysgod
Pen	Hode	Pen
Sesou	Engelsk folk	Sais
Tey	Hus	Ty
Velyn	Mølle	Melin

Litteratur

- Jackson, Kenneth H., *Language and History in Early Britain*, Edinburgh: Edinburgh University Press. (1953)
- Russell, Paul, *An Introduction to the Celtic Languages*, London: Longman. (1995) ISBN 0-582-10082-8.
- Schmidt, Karl Horst, *Insular Celtic: P and Q Celtic*, M. J. Ball and J. Fife (ed.) The Celtic Languages, p. 64-98, London: Routledge. (1993) ISBN 0-415-01035-7.

Hentet fra «https://no.wikipedia.org/w/index.php?title=Kumbrisk&oldid=19915159»

Denne siden ble sist redigert 9. nov. 2019 kl. 23:57.

Innholdet er tilgjengelig under Creative Commons-lisensen Navngivelse-Del på samme vilkår, men ytterligere betingelser kan gjelde. Se bruksvilkårene for detaljer.